

індивідів, які сприймалися як такі, змінюється від мінімального кола своїх до безмежного в перспективі кола [1, 4-5]. Отже, за такого підходу провідна роль належить ціннісному значенню суспільної моралі, однак не применшується значення свідомості й відповідних практик діяльності соціуму.

Суспільні проблеми, події й процеси не можна аналізувати й оцінювати з ідеально-моральних і етико-особистісних підстав. Так звані “вищі” принципи, які містить метафізика моралі й “етика особи” (як моральні принципи вибору й оцінки суб’єктом будь-яких рішень і дій), не є універсальними, тобто вони не можуть поширюватися на найважливіші для людини сфери життя. Неуніверсальність “вищих” принципів навіть суто логічно означає, що в них є межі. Нездатність змусити себе робити “вищі” принципи представлена метафізикою моралі - “етикою особи”, елементами моральної ідеології. Однак жодна ідеологія, залишаючись ідеологією - в аспекті можливості виконувати функції, що констатують ідеологію, - не здатна до самокритики, що руйнує її самооснову. Отже, “суспільна мораль” не може бути прикладною, оскільки до неї не прикладені якраз ті “вищі” принципи, які складають основний зміст метафізики моралі й “етики особи”. Вона може обґрунтувати себе тільки як “теоретична етика”, але в цих міркуваннях ми поки що не вийшли за межі “генеології моралі” Ніцше або опису нетотожності кодів різних громадських систем Лумана. Мораль як “дисциплінарна технологія” має сенс і взагалі може функціонувати лише тому, що вона підтримує й відтворює автономне “я”. Та й діалектика моралі полягає в тому, що подолання одних видів гетерономії завжди здійснюється не лише при збереженні інших її видів, а й при опорі на них (як мотивів дій, матеріальних умов).

Література

1. Апресян Р.Г. Понятие общественной морали (опыт концептуализации) // Вопросы философии. - 2006. - № 5. - С. 4-5.
2. Бачинин В.А. Энциклопедия философии и социологии права. - СПб.: Юридически центр Пресс, 2006. - С. 501.
3. Беляева Е.В. Исторические формы общественной морали. - [Электронный ресурс]: <http://iph.ras.ru/uplfile/ethics/biblio/bel.html>.
4. О понятии морали. Что такое мораль / В.А. Блюмкин, Г.Н. Гумницкий. - М.: Знание, 1988. - 80 с.

5. Гуненков Д.В. Феномен морали: спроба структурно-функціонального аналізу. - [Електронний ресурс]: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2010_40/Gileya40/F17_doc.pdf.

6. Гусейнов А.А. Мораль: между индивидом и обществом (к вопросу о месте морали в современном обществе). - [Электронный ресурс]: http://guseinov.ru/publ/Moral_individ_society.html.

7. Необходимость правового регулирования защиты суспільної моралі / М. Іванець, Т. Петрова. - [Електронний ресурс]: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Socpr/2011_1/Ivanec-Petrova.pdf.

8. Загальна теорія держави та права: Підручник / М.С. Кельман, О.Г. Мурашин, Н.М. Хома. - Львів, 2003. - 450 с.

9. Костицький В.В. Захист суспільної моралі як нова функція демократичної держави // Малий і середній бізнес (право, держава, економіка). - 2010. - № 3-4. - С. 8.

10. Матурана У. Биология познания // Язык и интеллект: Сборник / Пер. с англ. и нем.; Сост. и вступ. ст. В.В. Петрова. - М.: Прогресс, 1995. - С. 95-142.

11. Общая теория права и государства: Учебник / Под ред. В.В. Лазарева. - М.: Юрист, 1996. - 472 с.

12. Припхан І.І. Суспільна мораль як категорія юридичної науки // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. - 2010. - № 1. - С. 500.

13. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права і держави: Навч. посібник / П.М. Рабінович. - 5-те вид., зі змін. - К.: Атіка. - 2001. - 176 с.

14. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. - Х.: Консул, 2001. - 656 с.

15. Сырых В.М. Основы правоведения: Учеб. пособие. - М.: Былина, 1996. - 160 с.

16. Теория государства и права: Курс лекцій / Под ред. Н.И. Матузова, А.В. Малько. - М.: Юрист, 1997. - 672 с.

17. Теория права и государства / Рук. авт. кол. Г.Н. Манов. - М.: Юрид. лит., 1996. - С. 110.

18. Фуллер Лон Л. Мораль права / Пер. с англ. Т. Даниловой; Под ред. А. Куряева. - М.: ИРИСЭН, 2007. - С. 22.

19. Шмерлина И.А. Самосознание и мораль: гипотезы эволюционного становления. - [Электронный ресурс]: http://www.isras.ru/files/File/Publication/Novye_publicakzii/Samos_i_moral_Shmerlina.pdf.

Омельчук О.М.

кандидат юридичних наук, доцент, ректор
Хмельницького університету управління та права
Надійшла до редакції 10.08.2012

УДК 342.7:614.253.17

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕУТАНАЗІЇ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Ольховик Л. А.

Питання легалізації еутаназії останнім часом стало досить актуальним. Це пов’язано з розвитком трансплантології й погіршенням фінансування медичної галузі. Так еутаназія знизить дефіцит органів для трансплантації й хоч частково вирішить деякі проблеми, що існують у фінансуванні медичної галузі. Дослідженням різних аспектів цієї проблеми займалися Н.Є. Крилова, А. Коробеев, М.І. Ковальов, О. Грищенко, Р.О. Стефанчук, Ю.А. Дмитриев, Є.В. Шленеква, О. Довбуш, Г. Мирнова, І.І. Котюк, А.В. Мусієнко. Ця робота має на меті розглянути стан правового регулювання еутаназії в за-

рубіжних країнах і в Україні.

Еутаназія (від грецьк. *eu* - добре и *thanatos* - смерть) - допомога при смерті, мистецтво лікаря полегшити чи прискорити смерть, щоб позбавити людину, яка вмирає від страждань [1]. Уперше цей термін був уведений для наукового використання в XVI ст. англійським філософом Френсісом Беконом у праці “Про гідність та примноження наук”. Еутаназія розглядається двох видів: активна й пасивна. Під “активною еутаназією” розуміється здійснення певних дій, введення лікарських засобів, які пришвидшують настання смертельного кін-

ця. “Пасивна евтаназія” - це процедура незастосування засобів і невиконання медичних маніпуляцій, які підтримували б певний час життя важко хворого пацієнта.

Евтаназія як спосіб заподіяння смерті відома з сивої давнини. Вона застосовувалась у практиці індійських племен і Спарти. Спартанці, де законодавством заохочувалось убивство новонароджених хворих і немічних, убивали або залишали в горах за містом на поживу хижому звіру тих дітей, які народжувались кволими або хворими. Така ж доля очікувала й старих та нездатних до військових дій людей [2]. У спартанському суспільстві виховання дитини не залежало від волі батька, - він приносив новонароджену дитину в “лесху”, місце, де сиділи старші члени філи, які оглядали дитину. Якщо виявлялось, що вона кріпка й здорова, її віддавали кормити батьку, при цьому виділяли йому одну з дев’яти земельних ділянок, а слабких і потворних кидали в “апотети”, прірву біля Тайгета. На їх думку, життя новонародженого не було потрібне ані йому самому, ані державі. Для того, щоб випробувати здоров’я новонародженого, його мили не у воді, а у вині, вважалося, що епілептики й взагалі хворобливі діти від міцного вина гинуть, здорові ж від нього стають іще міцнішими й сильнішими [3].

Індіанці вбивали або залишали на смерть від холоду чи голоду людей похилого віку. Обмеження, які були встановлені Ромулом, стосувались лише недопущення зловживання батьківською владою: дитину необхідно було показати п’яти найближчим сусідам [4]. І тільки після цього доля дитини вирішувалася. Як бачимо, батьки не виступали на захист прав новонародженої дитини, не захищали її особисте немайнове право на життя як законні представники. Хоча хтозна, що є більш гуманним, убити безнадійно хворого новонародженого, чи зі здорової дитини зробити хвору чи навіть інваліда, наприклад, побиттям, знущанням, і довести до могили, що нерідко зустрічається в сучасному житті. В якому разі слід чекати на суспільний осуд?

Уперше легалізація евтаназії відбулася в Законах XII таблиць, де була закріплена можливість позбавляти життя новонароджених, що відрізнялись виключною потворністю [5]. На початку ХХ ст. юрист Біндінг і психіатр Гохе запропонували називати евтаназією знищення так званих “неповноцінних” жителів. Ця ж інтерпретація поняття “евтаназія” отримала широке застосування у фашистській Німеччині й захоплених нею країнах. У вересні 1939 р. А. Гітлер підписав таємне розпорядження, згідно з яким евтаназію потрібно було застосовувати до “усіх форм життя, що є не гідними життя”. Питання про “негідність” у кожному окремому випадку вирішувалось так званою “лікарською трійкою”. Протягом найближчих 2-х років було знищено, за різними даними, від 100 000 до 275 000 осіб [6].

Перший законопроект щодо евтаназії був представлений у 1906 р. в штаті Огайо (США), але він не був прийнятий. С. Міллард у Лондоні (Великобританія) організував перше товариство на підтримку евтаназії. За неофіційними даними англійський король Георг V у 1936 р. за сприяння лорда Доусона застосовує евтаназію. У 1938 р. в Нью-Йорку (США) організовується товариство на підтримку евтаназії [7]. У 1950 р. в Нью-Йорку Всесвітня медична асоціація категорично осудила евтаназію. Венеціанська декларація “Про термінальний стан”, що прийнята 35-ю Всесвітньою медичною асоціацією в жовтні 1983 р. нагадує, що лікар ніколи навмисно не позбавить життя пацієнта ні на його прохання, ні на прохання його

сім’ї [8]. “Декларація про евтаназію”, затверджена 39-ю Всесвітньою медичною асоціацією в Мадриді в жовтні 1987 р., наголошує, що евтаназія як акт навмисного позбавлення життя пацієнта, навіть на прохання самого пацієнта чи його близьких, неетична [9]. Отже, Всесвітня медична асоціація не сприймає евтаназію як можливість полегшити страждання невиліковно хворому пацієнту, адже лікарі покликані лікувати хворих, а не вбивати їх. У 1958 р. побачила світ книга Лаел Вертенбекер “Смерть чоловіка”, де вона описала, як вона допомогла своєму чоловіку здійснити самогубство.

Питання евтаназії у Великобританії регулюють два акти: “Акт по вбивствам” 1965 р., який передбачає, що невмисне вбивство, навіть за згодою пацієнта, є злочин; “Акт по самогубствам” 1961 р., який зняв кримінальний статус із самогубства, але все ж таки зберіг кримінальний статус у разі самогубства за допомогою лікарів. У 1969 р. в штаті Айдахо (США) поданий законопроект про добровільну евтаназію, але він не знайшов підтримки. Американська асоціація шпиталів у 1973 р. створила закон про права пацієнта, який передбачає право пацієнта на відмову від лікування.

У 1973 р. закінчився судовий процес над лікарем Гертрудой Поста (Нідерланди), яка зробила своїй матері летальну ін’єкцію. Суд обмежився “м’яким” обвинувальним вироком. Цей прецедент став початком суспільного руху на підтримку евтаназії в Нідерландах. З 1973 р. оку створюються різноманітні товариства на підтримку евтаназії: 1973 р. - Швеція; 1974 р. - Австралія; 1976 р. - Японія, Данія; 1977 р. - Норвегія; 1978 р. - Нова Зеландія; 1980 р. - Франція, Шотландія; 1981 р. - Німеччина, Канада, Індія [10]. У 1974 р. лікар Георг Мейер публікує “Визнання хірурга”, в яких описує механізм здійснення евтаназії, що практикувався в його клініці.

У 1976 р. в Токіо відбулася перша міжнародна конференція товариств легкої смерті. У цьому ж році Вищий суд Нью-Йорка дозволив батькам Карен Анн Квінлайн відключити апаратуру життєзабезпечення, тим самим підтвердив право вибору Карен. Після відключення апаратури вона прожила ще 8 років. У 1977 р. у штаті Каліфорнія (США) було прийнято Закон “Про право людини на смерть”. У 1980 р. побачив світ перший посібник із самогубства “Як вмирати з гідністю”.

У 1990 р. в штаті Мічиган (США) почався судовий процес над лікарем Джеком Геворкяном, який був асистентом при добровільній евтаназії в 92 пацієнтів протягом 10 років. У 1993 р. законодавчі збори штату Мічиган (США) прийняли закон про заборону евтаназії. У відповідь Джек Геворкян провів за 2 місяці евтаназію 9 пацієнтам. У 1999 р. він був засуджений на строк від 10 до 25 років позбавлення волі за вбивство 2-го ступеня, таким чином закон штату Мічиган визнав евтаназію навмисним вбивством. У 1994 р. евтаназія легалізована в штаті Орегон (США). У США проблема евтаназії вирішується за допомогою судових прецедентів. Більшість штатів визнає формулу: смерть мозку - припинення функцій головного мозку - відправна точка для легального відключення системи життєзабезпечення хворого з дозволу довіреної особи чи членів сім’ї [12]. Орегон все ще залишається єдиним штатом США, в якому офіційно дозволена евтаназія.

У Німеччині евтаназія прирівнюється до вбивства, тут переконані, що природна смерть є невід’ємним правом людини. В Італії евтаназія ставиться в один ряд з геноцидом, фізичними й моральними тортурами. У Греції, дякуючи сильній опозиції православного духо-

венства, питання про евтаназію навіть не піднімається. У Швеції більш глибока позиція: лікар не може навмисно заподіяти смерть пацієнту, але й не повинен застосувати безплідні зусилля щодо штучного підтримання життя. У 1995 р. Верховний суд Ірландії приймає рішення про видалення в жінки, яка не приходила до тями протягом 20 років, трубки, через яку її годували. Хоч законом у цій країні й не закріплена евтаназія, проте суд може прийняти необхідне рішення. У 1995 р. в північній провінції Австралії була дозволена евтаназія, проте через 9 місяців цей закон був відмінений. В Іспанії з 1995 р. евтаназія не переслідується кримінальним правом, коли хворий страждає невиліковною хворобою й наполегливо звертається з проханням піти з життя. Така сама позиція й у Данії. У Норвегії будь-яка евтаназія заборонена. У КНР сформувалось негативне відношення до “легкої смерті”. У Канаді вважають, що першочергове завдання лікаря в знеболенні, якщо навіть високі дози анальгетиків можуть приблизити смерть пацієнта. На їх думку, ніхто не повинен помирати в муках.

У 1996 р. Верховний суд і парламент Нідерландів затвердив інструкцію від 14 квітня 1994 р. й визначив перелік станів, при яких лікар може асистувати суїциду шляхом летальної ін'єкції чи призначення препарату перорально [7]. 28 листопада 2000 р. парламент Нідерландів прийняв закон, який повністю легалізував евтаназію (також і активну). Право на евтаназію надається голандським громадянам з 16 років, вони вправі самостійно визначати порядок і спосіб як саме піти із життя [11]. Дещо сумнівним виглядає застосування евтаназії до неповнолітніх. Вважаємо, до неповнолітніх евтаназію не слід застосовувати, вони не здатні ще тверезо оцінити ситуацію й прийняти таке досить серйозне рішення. У 1996 р. на Північній території Австралії була узаконена евтаназія, але Австралійський Федеральний Парламент у березні 1997 р. заборонив евтаназію після того, як вона була застосована до 4 чоловік [7].

У 1997 р. Конституційний суд Колумбії постановив, що лікар, який виконав бажання безнадійно хворого пацієнта про добровільну смерть, не несе за це відповідальності перед судом. Отже, у цій країні відсутній закон, який прямо дозволяє евтаназію активну чи пасивну, але ж і відсутня відповідальність у разі, коли лікар виконав бажання безнадійно хворого пацієнта про добровільну смерть. Чи не можна це розцінювати як згоду держави на проведення евтаназії?

У листопаді 2001 р. Верхня палата парламенту Бельгії прийняла закон, який забезпечує право безнадійно хворої людини на легку смерть. Згідно з цим законом евтаназія - це дія, що здійснюється третьою особою, яка свідомо припиняє життя людини на її власне прохання. У законі вказані умови, за яких лікар має право здійснювати еутаназію [11]. У Бельгії лікар може застосувати евтаназію лише в разі “постійних нестерпних фізичних страждань пацієнта, викликаних невиліковною хворобою”. При цьому:

- хворий повинен знаходитись у повній свідомості;
- його прохання повинно бути висловлене “добровільно, обдумано й неодноразово”;
- евтаназія не буде застосовуватись до неповнолітніх [7].

Евтаназія була легалізована в Бельгії у 2002 р. З 2005 р. в бельгійських аптеках навіть з'явилися спеціальні набори для евтаназії. У набір вартістю близько 60 євро входить одноразовий шприц з отрутою й інші необхідні для ін'єкції засоби. У Бельгії також запровадже-

но навчання студентів-медиків і юристів проведенню акту евтаназії [11]. Вважаємо, що це вже занадто. Лікарю не потрібна спеціальна підготовка, щоб просто утриматися від медичного втручання, що неминуче призведе до пасивної евтаназії.

29 грудня 2004 р. французький парламент прийняв законопроект про пасивну евтаназію [13]. 13 квітня французький Сенат, верхня палата парламенту ухвалили законопроект про право на смерть тяжко хворих людей. Якщо ж людина знаходиться без свідомості, то припинення лікування здійснюється на підставі рішення консилиуму лікарів за згодою близьких пацієнта. 25 листопада 2009 р. парламентарі Франції відхилили законопроект, що був запропонований соціалістом Мануелем Вальсом, який виступав за легалізацію евтаназії. У цьому законопроекті говорилося, що кожна повнолітня людина може звернутись за медичною допомогою для того, щоб померти достойно. Очевидно, така позиція викликана суперечками, які спричинив випадок, що стався у 2008 р. зі смертельно хворою французенкою Шанталю Себір, яка просила владу Франції про евтаназію, але не отримала рішення, адже її випадок не підпадав під діючий у країні закон. 19 березня жінку знайшли мертвою в себе вдома. Прокуратура повідомила, що причиною смерті стала смертельна доза снодійного.

10 березня 2005 р. парламент Ізраїлю затвердив у першому читанні законопроект “Про евтаназію”, згідно з яким лікар може не продовжувати життя штучним способом невиліковно хворої людини.

У 2003 р. парламент Швейцарії відхилив пропозицію про легалізацію евтаназії. У Швейцарії рішенням суду психічні розлади прирівняли до важких фізичних захворювань: Федеральний трибунал дозволив людям, які страждають на важкі психічні захворювання, добиватися права на евтаназію. Кримінальний кодекс цієї країни містить норму, згідно з якою людина, яка безкорисливо допомогла іншому піти з життя, не може бути засуджена [14]. За висновками експертів, у цій країні щорічно таким чином іде з життя біля 100 чоловік [7]. Отже, можемо стверджувати, що евтаназія у Швейцарії можлива, хоча й не має прямої вказівки закону на це, але її дозволяє відсутність відповідальності за допомогу піти з життя.

Отже, проаналізувавши правове регулювання евтаназії в зарубіжних країнах, ми дійшли висновку, що всі країни можна розділити на декілька груп:

- де існують закони, що легалізують евтаназію (Нідерланди, Бельгія, штат Орегон (США));
- де відсутні закони, що легалізують евтаназію, але кримінальне законодавство не переслідує лікарів, що сприяють евтаназії (Іспанія, Колумбія, Данія, Швеція);
- де евтаназія заборонена (Німеччина, Італія, Греція);
- де на короткий строк приймався закон, що дозволяв евтаназію, а потім відмінювався (Австралія, Франція);
- де відсутні закони, що легалізують евтаназію, проте можна звернутися до суду й отримати необхідний дозвіл на сприяння евтаназії (Ірландія).

У країнах СНД евтаназія знаходиться за межами правової легалізації. Згідно зі ст. 45, 60 Основ законодавства Російської Федерації про охорону здоров'я громадян медичному персоналу забороняється здійснення евтаназії - задоволення прохання хворого про прискорення його смерті якимись діями чи засобами, також припинення штучних мір щодо підтримки життя. Аналогічна норма введена й у ст. 145 проекту федерального закону “Про охорону здоров'я в Російській Феде-

рації". У Росії як пасивна, так і активна евтаназія розуміються як злочин і кваліфікуються як умисне вбивство (ч. 1 ст. 105 УК РФ).

В Україні чітко закріплено заборону евтаназії. Частина 4 ст. 281 ЦК наголошує: "Забороняється задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя". Додаткова регламентація заборони на евтаназію передбачена й у ст. 52 Основ законодавства України про охорону здоров'я: "медичним працівникам заборонено здійснення евтаназії як в активній, так і в пасивній формі".

Стаття 38 Закону Республіки Білорусь "Про охорону здоров'я" передбачає заборону на здійснення евтаназії. Згідно з цією статтею медичним і фармацевтичним працівникам забороняється здійснення евтаназії, яка визначена як добровільна, погоджена з лікарем смерть невиліковного хворого за допомогою спеціальних знеболювальних засобів.

Аналогічну заборону евтаназії містить і ст. 27 Закону Республіки Казахстан "Про охорону здоров'я громадян в республіці Казахстан", де наголошується на тому, що підтримуюча життя апаратура може бути відключена тільки в разі констатації смерті. Аналогічні за своїм змістом законодавчі конструкції поміщені й у галузевому законодавстві окремих країн СНД. Але сама заборона, яка не забезпечена правовою санкцією, є бездієвою. Серед країн СНД тільки в КК Азербайджану (ст. 135) і КК Грузії (ст. 110) введено кримінальну відповідальність за здійснення евтаназії [21]. Кримінальним кодексом України 1960 р. у коментарі до ст. 94 (ст. 115 КК 2001 р.) йдеться про покладення відповідальності за умисне вбивство, учинене як з мотивів жалості до потерпілого, так і на прохання останнього (активна евтаназія), а до ст. 113 (ст. 139 КК 2001 р.) - за ненадання допомоги хворому медичним працівником, що може полегати в припиненні життя активних заходів щодо підтримання життя хворого до визначення його стану як необоротної смерті (пасивна евтаназія). Тобто, діюча модель правової системи не допускає евтаназію в жодному виді [15].

Отже, жодна країна СНД не легалізувала евтаназію, деякі країни вводять кримінальну відповідальність за здійснення евтаназії (Грузія, Азербайджан), у Росії й в Україні передбачена кримінальна відповідальність за навмисне вбивство (евтаназію), Білорусь і Казахстан за-

конодавчо забороняють здійснення евтаназії.

Література

1. Философский энциклопедический словарь. - М.: Советская энциклопедия, 1983. - С. 529.
2. Стефанчук Р.А. Возвращаясь к вопросу о легализации евтаназии в странах СНГ: PRO ET CONTRA // Государство и право. - 2008. - № 5. - С. 76.
3. Жизнеописание Ликурга // Плутарх. Избранные жизнеописания: В 2-х т. - М., 1986. - Т. 1. - С. 108.
4. Романовский Г.Б. Евтаназия: анналы истории // Медицинское право. - 2007. - № 3 (19). - С. 17.
5. Памятники Римского права. Законы XII таблиц. Институции Гая и Дигесты Юстиниана. - М., 1997. - С. 6.
6. Леонідова М. Смерть по-доброму или смерть по-божески // Невское время 11 апреля 2001 г. - № 66 (2526). - С. 3.
7. Симонов А. Евтаназия: умереть нельзя жить // Юридический мир. - 2005. - № 3. - С. 34-42.
8. Медицина и право // Сборник международных казусов по этике, деонтологии и праву. - М., 1995. - С. 91.
9. Алиев Т.Т. Евтаназия в России: право человека на ее осуществление // Современное право. - 2008. - № 4. - С. 48.
10. Зильбер А.П. Трактат об эитаназии. - Петрозаводск: ПетрГУ, 1998. - С. 344-345.
11. Чернышева Ю.А. Правовое регулирование евтаназии в зарубежных странах // Закон и право. - 2008. - № 6. - С. 109.
12. Славкина Н.А. Евтаназия: за и против (правовые аспекты) // Современные проблемы права и государства. - М., 1990. - С. 156-157.
13. Тренина-Страусова А. Евтаназия по-французски // Известия, 2004 (2 декабря) - С. 2.
14. Вагацума С., Ариидзуми Т. Гражданское право Японии. - М., 1993. - С. 12.
15. Довбуш О. Право на гідну смерть // Право України. - 2002. - № 10. - С. 124.

*Ольховик Л.А.
кандидат юридичних наук, доцент кафедри
цивільного та трудового права Одеського
національного медичного університету
Надійшла до редакції 18.08.2012*

УДК 343.845

ПРАВО НА ОТРИМАННЯ ЩОРІЧНОЇ ВІДПУСТКИ ДЛЯ ЗАСУДЖЕНИХ

Резніченко Г. С.

Конституція України в ст. 45 передбачає право кожного, хто працює, на відпочинок. Це право забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, а також оплачуваної щорічної відпустки, встановленням скороченого робочого дня щодо окремих професій і виробництв, скороченої тривалості роботи в нічний час [1, 18-19]. Види відпочинку за Трудовим кодексом України є різними, також щорічна відпустка [2, 35]. Досить тривалий час особи, засуджені до покарання у вигляді позбавлення волі, не користувалися правом на щорічну відпустку, хоча міжнародні нормативно-правові акти у сфері виконання кримінальних покарань наполягають на їх необхідності.

Питання про необхідність і доцільність надання засудженим до покарання у вигляді позбавлення волі відпу-

сток вивчалися в працях В.О. Меркулової, В.А. Бадири, Т.А. Денисової, О.М. Неживець та ін. Проте питання можливості отримання щорічних відпусток засудженими вивчені недостатньо й саме це стало метою цієї статті.

Звернемося з приводу надання засудженим до позбавлення волі відпусток до міжнародних нормативно-правових актів у сфері виконання кримінальних покарань. Контакти засуджених із зовнішнім світом, їхній зв'язок з родиною, необхідність отримання інформації про життя в навколишньому середовищі розглядаються Європейськими тюремними правилами як фундаментальні, край необхідні для сучасних, прогресивних тюремних режимів. Особлива увага приділяється серед інших наданням засудженим відпусток. За Європейським тюремними правилами, це повинно мати обов'яз-

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС**